

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIM TIZMI

Xolmurodov Davron- *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) yo'nalishi 4- kurs talabasi.*

Anotatsiya : *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi, uning tuzilishi, bosqichlari va zamonaviy islohotlari yoritilgan. Maktabgacha ta'limdan tortib, oliy ta'limgacha bo'lgan bosqichlar tahlil qilinib, ta'lim sifatini oshirish yo'lidagi muammolar va ularni hal qilish choralari haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, xalqaro hamkorlik, raqamli texnologiyalarning ta'limga kirib kelishi va yangi avlod maktablari kabi dolzarb masalalarga ham e'tibor qaratiladi. Maqola ta'lim sohasidagi islohotlarning ahamiyatini ochib beradi hamda yosh avlod tarbiyasida ta'lim tizimining o'rnini tahlil qiladi.*

Kalit so'zlar : *O'zbekiston, ta'lim tizimi, islohotlar, umumiy o'rta ta'lim, oliy ta'lim, maktabgacha ta'lim, raqamli texnologiyalar, yangi O'zbekiston maktabi, xalqaro hamkorlik, innovatsiya.*

Kirish

Har bir mustaqil davlat taraqqiyotining poydevori – bu zamonaviy va sifatli ta'lim tizimidir. Chunki ta'lim jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan, inson kapitalini shakllantiradigan muhim omildir. O'zbekiston Respublikasi ham mustaqillikka erishgan ilk kunlardanoq ta'limni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgiladi. Bu borada tub islohotlar amalga oshirildi, ta'limning barcha bosqichlarini zamonaviylashtirish va milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirishga katta e'tibor qaratildi. So'nggi yillarda Prezidentimiz rahbarligida ta'lim sohasida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar – “Yangi O'zbekiston” g'oyasining amaliy ifodasi bo'lib, ta'lim tizimining har bir bo'g'inini ilg'or xalqaro tajriba asosida takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Maktabgacha ta'lim muassasalarining soni va sifati oshirilmoqda, umumiy o'rta ta'limda yangi o'quv dasturlari va texnologiyalar joriy etilmoqda, oliy ta'lim tizimida

esa kredit-modul tizimi, qo'shma diplomlar va xalqaro reytingga chiqish kabi yo'nalishlar faol rivojlanmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy raqamli texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, xorijiy tajriba va ilg'or pedagogik metodikalar asosida ta'lim mazmuni boyitilmoqda. Mamlakatda ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi nafaqat yosh avlodning kelajagi, balki butun jamiyatning taraqqiyoti uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining bugungi holati, uning asosiy bosqichlari, so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari haqida batafsil fikr yuritiladi¹.

II. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining tuzilishi va asosiy bosqichlari

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgach, davlat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri sifatida milliy ta'lim tizimini tubdan isloh qilish masalasi qo'yildi. Zero, har qanday taraqqiyotning asosi – bu ilm, bilim va ma'rifatdir. Ta'lim sohasi mamlakatda ijtimoiy barqarorlik, madaniy taraqqiyot, intellektual salohiyatni rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Shu boisdan ham O'zbekistonda uzviy va izchil ta'lim tizimi yaratildi va bugungi kunda u bosqichma-bosqich takomillashib bormoqda. Hozirgi paytda mamlakatimizda ta'lim tizimi maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi, oliy va oliy ta'limdan keyingi ta'lim, shuningdek, kadrlar malakasini oshirish hamda qayta tayyorlash kabi bosqichlarni o'z ichiga oladi. Har bir bosqich o'z oldiga ma'lum maqsadlarni qo'ygan bo'lib, ular birbirini to'ldiradi va jamiyat ehtiyojiga mos mutaxassislar, ziyolilar, yetuk shaxslar tayyorlashga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim – bu insonning ilk ijtimoiylashuvi va intellektual rivojlanishining muhim bosqichidir. Davlat siyosatida maktabgacha ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, so'nggi yillarda nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatining qo'llab-quvvatlanishi, subsidiya va

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston – yangi taraqqiyot bosqichi" konsepsiyasi. // O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti – www.president.uz

grantlar ajratilishi, davlat-xususiy sheriklik asosidagi bogʻchalar sonining oshishi bu sohaga yangicha ruh olib kirdi. Shu orqali 3–7 yoshli bolalarni maktabgacha taʼlim bilan qamrab olish darajasi sezilarli oshdi. Pedagoglar tayyorlash va ularning malakasini oshirish masalasi ham davlat siyosatining muhim yoʻnalishiga aylandi. Umumiy oʻrta taʼlim esa taʼlim tizimining asosiy boʻgʻini hisoblanadi. U 11 yillik majburiy taʼlimni qamrab olib, shaxsning asosiy bilim, koʻnikma va maʼnaviy-maʼrifiy qarashlarini shakllantiradi. Mamlakatimizda umumiy taʼlim maktablari moddiy-texnik jihatdan yangilanmoqda, darsliklar qayta koʻrib chiqilmoqda, oʻqituvchilarning maosh va ijtimoiy maqomi oshirilmoqda. Shuningdek, informatika, chet tillari, matematika, tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur kabi zamonaviy kompetensiyalarga urgʻu berilmoqda. Bugungi kunda “Yangi Oʻzbekiston maktabi” gʻoyasi asosida minglab yangi maktablar barpo etilmoqda, mavjudlari esa kapital taʼmirdan chiqarilmoqda².

Oʻrta maxsus va kasb-hunar taʼlimi yoshlarning bozor iqtisodiyoti sharoitiga mos kasb egasi boʻlishlariga xizmat qilmoqda. Hozirgi kunda bu sohada texnikumlar, kasb-hunar maktablari, kollejlari faoliyat yuritmoqda. Davlat tomonidan zamonaviy kasblarga oʻqitish, ishlab chiqarish bilan bogʻliq amaliy mashgʻulotlarni kuchaytirish, malakali ustozlarni jalb etish kabi chora-tadbirlar koʻrilmoqda. Bu esa nafaqat yoshlarning bandligini taʼminlaydi, balki mamlakat iqtisodiy salohiyatining oʻsishiga ham xizmat qiladi. Oliy taʼlim tizimi Oʻzbekistonda jadal rivojlanmoqda. Soʻnggi yillarda yangi oliy oʻquv yurtlari, jumladan, xorijiy universitetlarning filiallari ochildi. Oliy taʼlim muassasalarida kredit-modul tizimi joriy etilmoqda, bu esa talabalar va oʻqituvchilar faoliyatining ochiqligi va samaradorligini oshirmoqda. Talabalarga ilmiy izlanish olib borish, startap loyihalarda ishtirok etish, xorijda tajriba almashish imkoniyatlari yaratilmoqda. Oliy taʼlimning xalqaro reytinglarda oʻrin egallashi, xorijiy talabalar sonining ortishi esa tizimning nufuzini oshirmoqda. Taʼlim tizimining ajralmas

bo'g'ini sifatida kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tizimi alohida e'tiborga molik. Hayotiy ehtiyojlar va texnologik taraqqiyot tufayli doimiy o'qib turish, yangi bilimlar egallash dolzarb masalaga aylangan. Shu bois pedagoglar, muhandislar, tibbiyot xodimlari va boshqa kasb egalari uchun turli malaka oshirish kurslari, qisqa muddatli treninglar, onlayn dasturlar taklif etilmoqda. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifati, xizmat ko'rsatish darajasi va ish samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

III. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar va rivojlanish tendensiyalari

O'zbekistonda mustaqillik yillarida ta'lim tizimi davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida shakllandi. Jamiyat taraqqiyoti va zamonaviy bilimli avlodni voyaga yetkazish yo'lida tizimli islohotlar olib borildi. Ta'lim tizimidagi o'zgarishlar bir necha bosqichlarda amalga oshdi va bugungi kunda yangi bosqichga ko'tarildi – bu bosqichda ilg'or xorijiy tajriba, raqamli texnologiyalar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asos qilib olinmoqda. Islohotlar nafaqat ta'lim shakli va mazmunini, balki ta'lim beruvchining roli, o'quvchilarning kompetensiyalarini, tizimning butun mohiyatini tubdan o'zgartirmoqda. Ta'lim sohasidagi dastlabki islohotlar mustaqillikning ilk yillaridanoq boshlangan. Jumladan, 1997-yilda qabul qilingan “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” o'z vaqtida ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda hal qiluvchi hujjat bo'ldi. Ushbu dastur orqali uzluksiz ta'limning huquqiy asoslari belgilandi, barcha ta'lim bosqichlari orasida izchillik va integratsiya tamoyillari yo'lga qo'yildi. Dastur asosida pedagog kadrlar tayyorlash, o'quv rejalari va dasturlarni zamonaviylashtirish ishlari amalga oshirildi. Aynan ushbu davrda kasb-hunar kollejlari va akademik litseylar tashkil etildi. 2017-yildan keyin esa ta'lim sohasida yangi davr boshlandi³.

Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan ta'lim tizimining barcha bo'g'inlari chuqur tahlil qilinib, mavjud muammolarni bartaraf etish, tizimni xalqaro

³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish inspeksiyasi ma'lumotlari – www.tdi.uz

standartlarga moslashtirish bo'yicha tub islohotlar boshlab yuborildi. Bu islohotlar "Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim" shiori ostida amalga oshirilmoqda. Davlat rahbarining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari asosida maktabgacha, umumiy o'rta, oliy va kasb-hunar ta'lim tizimlarida muhim yangilanishlar ro'y bermoqda. Xususan, umumiy o'rta ta'lim sohasida "Yangi O'zbekiston maktabi" loyihasi asosida yangi zamonaviy maktablar barpo etilmoqda. Maktablarda raqamli texnologiyalar, elektron kundaliklar, onlayn monitoring tizimi joriy qilindi. Darsliklar qayta ko'rib chiqilib, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, mustaqil o'rganish va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi kompetensiyalarga asoslangan metodik yondashuvlar tatbiq etilmoqda. Ingliz tili, informatika va matematika kabi fanlarga alohida e'tibor qaratilib, pedagoglarning malakasi uzluksiz oshirilmoqda. Maktabgacha ta'lim sohasida ham ulkan islohotlar amalga oshirildi⁴. Avvallari past bo'lgan qamrov darajasi bosqichma-bosqich oshirilib, bugungi kunda 3–7 yoshli bolalarni maktabgacha ta'limga jalb etish 70 foizdan oshdi. Davlat xususiy sheriklik asosida bog'chalar tarmog'i kengaytirildi. Pedagoglarning mehnat sharoitlari yaxshilanib, maktabgacha ta'lim muassasalari uchun yagona standartlar va o'quv dasturlar ishlab chiqildi. Kasb-hunar ta'limi yo'nalishida ham yangicha yondashuvlar joriy qilinmoqda. Avvallari bu tizimda nazariy bilimga ko'proq urg'u berilgan bo'lsa, hozirgi islohotlar amaliyotga asoslangan va mehnat bozorining real ehtiyojlariga moslashtirilgan. Kasb-hunar maktablari, texnikumlar va kollejlari faoliyati qayta tashkil etilib, zamonaviy uskunalar bilan jihozlandi. Ish beruvchilar bilan hamkorlikda o'quv rejalari ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, yoshlar o'rtasida kasbga yo'naltirish ishlari kuchaytirilib, "Ustoz-shogird" an'analari zamonaviy asosda jonlantirilmoqda. Oliy ta'limda esa tub burilishlar amalga oshirildi. Oliy o'quv yurtlariga kirish uchun test tizimi takomillashtirildi, abituriyentlar uchun bir necha muqobil oliygohni tanlash imkoniyati yaratildi. Ko'plab xorijiy universitetlar va ularning filiallari ochilib, talabalarga xalqaro darajadagi diplom olish

⁴ "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". 1997-yil. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

imkoniyati berilmoqda. Kredit-modul tizimi, onlayn darslar, ilmiy tadqiqotlarga qo'llab-quvvatlov dasturlari, qo'shma dasturlar asosida o'qitish – bularning barchasi zamonaviy oliy ta'limning ko'rinishlaridir. Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalari orasida sog'lom raqobat shakllanmoqda, bu esa sifatli ta'lim berish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ta'lim sohasining muhim jihatlaridan biri bu – raqamlashtirish jarayonidir. Bugungi kunda "my.edu.uz", "bilim.uz", "eduportal.uz" kabi onlayn platformalar orqali o'quv jarayoniga oid ko'plab resurslar taqdim etilmoqda. Masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt asosidagi platformalar, robototexnika, STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) dasturlarining joriy etilishi yoshlarni innovatsion fikrlashga yo'naltirmoqda. Bu yo'nalishda IT-parklar, Texnoparklar, yoshlar innovatsion markazlari faoliyati ham muhim rol o'ynamoqda⁵.

Islahotlarning samaradorligi xalqaro reytinglar va tanlovlarda ham o'z ifodasini topmoqda. O'zbekiston oliy o'quv yurtlari Times Higher Education, QS World University Rankings kabi xalqaro reytinglarga kira boshladi. Ilmiy maqolalar, innovatsion loyihalar, xalqaro hamkorlikdagi grantlar soni ortib bormoqda. Biroq islohotlar bilan bir qatorda hali yechimini kutayotgan muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hududlarda ta'lim infratuzilmasining yetarli emasligi, pedagoglar malakasida farqlar, zamonaviy laboratoriyalarning yetishmasligi kabi muammolar mavjud. Shuningdek, ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida sifat monitoringi va samaradorlikni baholash tizimi yanada takomillashtirilishi lozim. Umuman olganda, bugungi kunda O'zbekistonda ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar milliy va zamonaviy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda, xalqaro tajribaga asoslangan tarzda yo'lga qo'yilgan. Bu islohotlar natijasida jamiyatda bilimli, zamonaviy fikrlovchi, yurtga sadoqatli yosh avlodni tarbiyalash uchun mustahkam asoslar yaratilmoqda⁶.

Xulosa

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli farmoni "Harakatlar strategiyasi to'g'risida".

⁶ O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi statistik byulleteni, 2023-yil.

O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida hal qiluvchi o‘rin tutadi. Mustaqillikdan so‘ng ta’lim sohasi ustuvor yo‘nalish sifatida e’tirof etilib, uni tubdan isloh qilish, milliy qadriyatlarga asoslangan, zamonaviy va innovatsion ta’lim tizimini barpo etish bo‘yicha muhim ishlar amalga oshirildi. “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasi asosida ta’lim sohasida olib borilayotgan chuqur va tizimli islohotlar butun ta’lim tizimini yangilashga, uni zamonaviy talablar darajasiga olib chiqishga qaratilgan. Maktabgacha ta’limdan tortib, oliy va kasb-hunar ta’limiga qadar barcha bo‘g‘inlarda jiddiy yangilanishlar kuzatilmoqda: raqamlashtirish, xalqaro tajribaning joriy qilinishi, kredit-modul tizimi, xorijiy universitetlar bilan hamkorlik, o‘quvchilarning kompetensiyaviy rivoji kabi yondashuvlar taraqqiyotning muhim ko‘rinishidir. Shuningdek, ta’lim sifati, pedagog kadrlar tayyorlash, ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirishga oid davlat siyosati ta’lim tizimini jahon standartlariga yaqinlashtirishga xizmat qilmoqda. Biroq mavjud muammolarni hal etish – bu islohotlarning muhim bosqichidir. Bu boradagi sa’y-harakatlar, shubhasiz, kelgusida yanada samarador va barqaror ta’lim tizimini shakllantirish imkonini beradi. O‘zbekistonda ta’lim tizimi bugun o‘zining taraqqiyot yo‘lida muhim bosqichdan o‘tmoqda. Bu yo‘ldagi yutuqlar – mamlakatning kelajagini belgilaydigan, bilimli, malakali, vatanparvar avlodni voyaga yetkazish yo‘lidagi poydevordir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston – yangi taraqqiyot bosqichi” konsepsiyasi. // O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti – www.president.uz
2. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun. 2020-yil, 23-sentabr. // Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlar bazasi.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta’lim sifatini nazorat qilish inspeksiyasi ma’lumotlari – www.tdi.uz
4. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”. 1997-yil. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF–4947-sonli farmoni “Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”.
6. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi statistik byulleteni, 2023-yil.
7. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi – www.edu.uz
8. “Yangi O‘zbekiston maktabi” konsepsiyasi asosida umumta’lim maktablarining rivojlanish yo‘nalishlari // Ma’rifat gazetasi, 2023-yil, №12.
9. UNESCO Education Reports on Uzbekistan (2022) – www.unesco.org
10. “My.edu.uz”
 , “eduportal.uz”, “bilim.uz” – O‘zbekiston ta’lim axborot platformalari.